

Rövid életrajz

BAKA ISTVÁN (Szekszárd, 1948. júl. 25. – Szeged, 1995. szept. 20.) a költői képalkotás és a szerepjáték-költészet egyik legjelentősebb megújítója, író, műfordító, szerkesztő.

1966-ban érettségizett a szekszárdi Garay János Gimnáziumban, majd 1972-ben a JATE magyar-orsz szakán kapott tanári oklevelet.

Első verseit Ilia Mihály jelentette meg a Tiszatájban 1969-ben.

Utolsó egyetemi tanévét Leningrádban töltötte, ahol egész alkotói pályáját meghatározó élményeket szerzett. Életre szóló barátságot kötött a periférián tengődő, de lázas szellemi életet élő intelligencia néhány képviselőjével, akik beavatták a szamizdat irodalom olvasásának misztériumába. Itt fedezte fel Mandelstamot, Szosznorát, Brodskijt, és itt döbbent rá Magyarország provincia-mivoltára. Ennek hatására kezdte magát nemzeti elkötelezettségű költőnek vallani.

Két esztendőnyi szekszárdi tanári munka után, 1974-ben került vissza Szegedre, ahol a Kincskereső munkatársa, majd főszerkesztő-helyettese lett. Szerkesztőségi szobájában, Szeged egyik fontos szellemi műhelyében, a magyarországi és a határon túli kultúra sok-sok jelentős személyisége megfordult.

Költészetére legnagyobb hatást műfordító munkája mellett a komolyzene

gyakorolta. Zenei élményből született – saját megfogalmazása szerint – verseinek szonátaformája is.

„...Baka István a mindenkori magyar költészet legjelentősebbjei közt találta meg a maga helyét. [...] Ahogyan Dsida Jenő Sírfeliratának, vagy Kosztolányi Halotti beszédének sorait immáron soha nem lehet másképpen mondani, s titkukat egyetlen elemzés sem tudja felfejteni, úgy Baka István sorai is örök érvényességgel őrződnek meg a magyar költészetben: „jó volna lenni még talán de/ mit is tegyek ha nem lehet/ a szótáradba írnék be s néha /lapozz föl engem és leszek” [...] Az irodalomtörténet [...] Bakát szegedi költőként fogja számon tartani, Juhász Gyula óta a legjelentősebb szegedi költőként... fizikai élete nagyjából ehhez a városhoz kötődött, igaz, néha visszatért Szekszárdra, szülei házába, s mindig vágyott egy régi Szekszárdra emlékeztető kisvárosba, szellemi élete azonban az elvont költészet jegyében telt.” /Füzi László: A költő titkai/.

Munkásságát több díjjal és kitüntetéssel ismerték el. A legfontosabbak:

- Clevelandi József Attila-díj,
- Graves-díj,
- József Attila-díj,
- Radnóti-díj
- Weöres Sándor-díj,
- Tiszatáj-díj,
- Babits-díj,
- Déry-jutalom,
- Pro Urbe-díj Szekszárd,
- A Szegedért Alapítvány Művészeti kuratóriumi díja,
- Szegedért Emlékérem,
- Mészöly Miklós-díj.
- A *Sztyepan Pehotnij testamentuma* című kötete 1994-ben az Év Könyve lett.
- 2015-ben Szekszárd város díszpolgárává választotta, és a Digitális Irodalmi Akadémia tagja lett.

[illegible]

Baka Tünde

OLASZ SÁNDOR RÖVID MÉLTATÁSA BAKA ISTVÁNRAÓL:

Baka István, a háború utáni időszak legjelentősebb Szegedhez fűződő költője, városunkban végezte egyetemi tanulmányait, 1974-től haláláig – a Kincskereső munkatársaként, főszerkesztő-helyetteseként – folyamatosan Szegeden élt. Első verseit Ilia Mihály közölte a Tiszatájban. A pályakezdő kötetek (*Magdolna-zápor*, 1975, *Tűzbe vetett evangélium*, 1981) Vörösmarty, Ady, Nagy László nyomán formálódó költészetet mutatnak. Az egyéni hang azonban már ezeknek a korai köteteknek a jellemzője. Az 1980-as években prózát is ír (*Szekszárdi mise*, 1984, *A kisfiú és a vámpírok*, 1988). Legjelentősebb prózai munkájában, a *Szekszárdi misében* a kisszerű környezetbe süppedő szekszárdi muzsikust, Séner Jánost és a nagy Liszt Ferenc találkozását mondja el, szócsatájukban olyan létkérdés fedezhető föl, amely a magyarság 19. századi történelméhez kapcsolódik ugyan, időszzerűségét a mai napig nem veszítette el. Balassa Péter írja: „nem az identitás kereséséről és az identitás rettegő/kompenzáló kultuszáról szól ez a történet, hanem a felemelkedés arányainak kereséséről, kimérésének lehetőségeiről, kicsinység és formátum összeilleszthetőségéről”.¹

Élete utolsó évtizedében Baka István költészete a kortárs líra élvonalába emelkedett. Olyan lezárt és teljes életművet hagyott hátra, amely a népitől a tárgyiasig a magyar költészet csaknem minden fontosabb irányát ötvözte. A nemzeti tradícióhoz fűződő herderi líra éppúgy jellemzői, mint a léttani, heideggeri vagy a nyelvkritikus wittgensteini.

Korai versei a sorsvállaló nemzeti költészet hagyományának mély átélését jelzik. Baka István azonban már ekkor sem kizárólag a diktatúrával és képviselőivel ütközött. Az emberi létezéssel gyűlt meg a baja. Az igazi valóság számára egyre inkább a konkrét téren és időn kívül mutatkozott meg. Ez az a pont, ahol Baka a magyar lírai hagyomány öröklött beszédmódjából kilépett. (Az érett, nagy kötetek: *Égtájak célkeresztjén*, 1990, *Farkasok órája*, 1992, *Sztyepan Pehotnij*

testamentuma, 1994, *November angyalához*, 1995, *Tájkép fohással. Versek 1969-1995*, 1996).

Baka létélményének egyik legszilárdabb eleme az a fölismerés, hogy a mindennapi és a történelmi idő nem egyéb állandó körforgásnál. A Baka-versekben oly gyakori isten-motívum szerepe is ebben az összefüggésben világosodik meg. A versbeli Isten — olvasható a költő egyik nyilatkozatában — „azoknak az irracionális erőknek összessége, melyek életünket és a történelmet irányítják. Isten ezért a végzetnek, az irracionalitásnak a jelképe, olyan erőké, melyekkel szemben az egyénnek reménytelen szembeszállnia.”²

Baka István a gyógyíthatatlan betegséggel küzdve, a testi szenvedés kínjait viselve az idő könyörtelensége elleni egyetemes panasszá formálta az egyéni élet tragédiáját. A lírai hős ideje fogságában sínylődő földi rabként — a fogyó hetek és napok szorításában, a közelítő Semmi tudatában — a megélt lehetőségek gazdagságát élte újra.

Versei a szerepjátszó hajlammal, az önstilizációk gazdagságával kápráztatják el az olvasót. Baka gyakran használja föl verseiben az egyetemes és a magyar kultúra nagy alakjait, jelképeit.

Legszemélyesebb versei közé tartozik a *Sztyepan Pehotnij versesfüzete*. A szerző kitalál magának — a nevét is oroszra fordítva — egy orosz szamizdat költőt, megírja helyette az életművét. Hogy az illúzió tökéletes legyen, még az orosz címeket is megadja. Mindez természetesen aligha lehetett volna sikeres az orosz irodalom (ideértve ennek illegalitásba kényszerült részét) ismerete nélkül.

Baka hatalmas fordítói életművet hagyott hátra, s ennek a munkálkodásnak több mint kétharmada orosz átköltés Puskintól a kortársakig.

Az eltökéltségig következetes magatartás Baka István költészetében a mesterség fegyelmének erkölcsével találkozunk. Amikor az újabb lírában oly sok az esetlegesség, s az akarva-akaratlanul odavetett mondattörmelék gyakran már megírásakor érvényét veszti, akkor ebben a nagy relativizálási igyekezetben Baka versei újra megerősítik, hogy korszerű nem csupán az éppen divatos lehet. Ő a nyelvi töredezettséggel és dekomponáltsággal a nyelvi formálás művességét és a kompozíció fegyelmét állítja szembe. Életműkiadása Szegeden kezdődött, a *Tiszatáj Könyvekben*.³

[*\(Szeged története 5. 1945-1990. Csongrád Megyei Levéltár. 2010. 710-711. p.\)*](#)